

Күләшті бірінші рет 1931 жылы көрдім. Ол кезде рабфакта оқимын. Бізден жоғары курста Иса ағай (Байзақов) оқиды. Оқып жүріп «Әйел теңдігі» (қазіргі

«Қазақстан әйелдері» журналы) журналында тілші болып қызмет істеймін. Ал, рабфактағы қоғамдық жұмыстардың ішінде маған бөлінгені – драма үйірмесін жүргізу. Соған байланысты арнайы барып Иса ағаймен сөйлестім. Ол театрдағы Серке ағаймен (атақты Серке Қожамқұлов) таныстырды. Содан Серағаң біздің үйірмеге жетекші болды. Осыны білетін редакторымыз Сара Есова: «Күләштің суретін сұрап әкел, журналға басайық», – деп тапсырма берді. Ұяла-ұяла барып суретін сұрадым. «Оны қайтеді екен?» деді Күләш сызыла сөйлеп. Сонан Еңлік рөліндегі үкілі тақиямен түскен суретін берді. Бірақ сурет журналға шықпады. (Күләш бұрын тұрмыста болған еді. Күйеуі сол кездегі алғашқы техникалық мамандық алған қазақтардың бірі, инженер болған. Сол кісі Күләштің театрға

баруына, артистігіне кесімді түрде қарсы болған. Содан келісе алмай, екеуі ажырасып кеткен. Журнал осы себепті суретті баса алмапты).

Бұрынғыдан бетер ұялып, суретті қайта апарып бердім. Сонан таныс-біліс болдық.

1934 жылы мен тұрмысқа шығып, жолдасымның қызметіне қарай Алматыдан көшіп кеттік. 1936-37 жылдары демалысымызда бала-шағамызбен келіп жүрдік. Сол кездерде театрға – «Қыз-Жібекке» барып, шығар жерде шатасып, бір есікті ашып қалсақ, Күләштің киінетін бөлмесі екен. Кескіні бөлекше еді ғой, шіркіннің. «Кел, кел, Мәке», – деп жатыр. «Бір әңгімелесейік, келсеңші», дегені әлі есімде. Мұның алдында Күләш «СССР халық артисі» атағын алғанда мен «Сайра, Күләш» деген өлең жазып жіберген едім. Соған өзі керемет қуаныпты.

Ал Алматыға қайта келген соң «Қыз-Жібек» болатын күндері дүние өртеніп жатса да қарамай баратынбыз. Сахнада Жібектен басқа ешкім көрінбейтін еді ғой.

Мен Жазушылар баспасындағы халық ақындары бөлімінде істедім. Ол кезде қазіргідей қонақүй қызметі қалыптаспаған әрі елден келгендер де қаланың тұрмысына онша үйрене қоймаған. Облыстардан келген халық ақындары үйге келеді.

Менің шешем де елдің әңгімесін сағынып отырады, әрі өнерді сыйлайтын, өнерлінің ортасында өскен адам, ақын-жыршылармен сөзі жараса қалады. Олар да шешемнің шайына терлеп-тепшіп маз болады.

Бірде Шашубай (атақты Шашубай Қошқарбаев) келе қалды. Шашекең өте шапшаңшыл, пікірін кесіп айтатын, бірбеткей, сыйласқан адамның алдында тік тұратын ақжайсаң адам. Келіп аман-түгел сұрасып, жол аптығын басқан соң: «Мен Жасынға барып келе қояйын», – деп кетіп қалды. (Күләштің әкесі Жасын мен Шашекең жолдас, кезінде серілікті бірге құрған адамдар еді). Бір кезде бұрқырап ашуланып қайтып келді. Оның мәнісін сұрағанымызда: «Ой, қаланың адамының тіршілігі құрысын. Өзім осы күнге дейін балаларымды жақтырмасам,

ақ таяқпен төбесінде ойнап аламын», – деп бұрқырады. Бұл кісі барса, Қанабек пен Күләш үйде ренжісіп жатыр екен де, Жасын мен Зибажан сыртта отыр екен. «Бүгін біздің үйде дауыл тұрып, үйге кір деп айта алмай отырмыз», – депті Жасын.

Күләш өзіміздің жолдасымыз, сырлас болған адам. Қанабекке ренжіп қалса да, үйге келетін. «Айналайын, Күләш-ай, осыны қайдан таптың?» дегенде: «Мәке-ай, адам өзі күйіп тұрғанда, сіз де...» – деп жылап қоя беретін.

Қазір бәрі де дүниеден өтті, сөзіміз ауыр болмасын. Қанабек бұрын елде үйленген, кәдімгі қазақтың байшыкеш тұрмысын көрген, балуан болып күреске түскен, болмысында сондай өктемдік бар еді. Бітімі де сондай кесек, бетінде қорасан дағы қалған, иықты, мойны қысқа адам болатын. Соған және бетіне қарап кейде «тарғыл бұқа» деп қыжыртатынбыз. Бірақ ренжімейтін, жарықтық, қайта разы болғандай лекіте күліп қоятын. Қанша дегенмен өнер қонған адам ғой, әзілді түсінетін. Екінші жағынан серілігі бар адам, әлгіндей әзілдерді комплимент есебінде қабылдайтын. Бірде: «Айналайын-ай, «Қазақтың бұлбұлы атанған Күләш» басыңмен отбасындағы қатынның тірлігіне қалай шыдайсың!» – деп айтқаным бар. «Е, Мәке, көрінбей тұрған өз қайғың жақсы, көрінбей тұрған өз қайғың жақсы», – деді жарықтық. Кейін Қанабектің «Құштар көңіл» деген кітабы шықты ғой, қадалып оқып шықтым. Тілінің жатықтығы, құрылысында әдеби нұсқасын жасаған жігіттің еңбегі бар шығар, бірақ әңгімесін айтқан өзі ғой. Күләшті қыздай алғандай баяндапты, сонысына риза болып қалдым. Күләштің адалдығын, сезімін де білгенін түсіндім, бірақ әйелінің беделі де, өнері де, кісілігі де өзінен жоғары екенін мойындау қазақ еркегінің қолынан келе бермейтіні де белгілі ғой, Қанекен де көп жерде содан аса алмапты. Күләштің сөзі рас, әркімнің көрінбей тұрған өз қайғысы жақсы, әркімнің өз маңдайына жазған тағдыры ғой...

Жақсы көріп жолдас болған соң артық мақтағаным емес, Күләш өнер үшін туған адам еді. Үй-іші, бала-шағасына қамқор, ағайын-туғанға мейірімді, азаматына адал болатын. Бірақ олардың бәрі өнерінен кейін тұратын. Халқының алдындағы міндетіне, өнерінің қасиетіне қылау түсірмей өткен адам ол.

«Біржан-Сараны» дайындағанда арнайы шақырып, көп сөйлетті. Музыканы біреу жазады, сөзін біреу жазады, әнші оны өзгерте алмайды ғой. Бірақ: «Мәке, ақын деген өзгенің сырын білетін адам ғой, сонда қиялмен болжайсыңдар ма, әлде сырттай бақылайсыңдар ма? Сол заманда өз мұңын жұрт алдында айта білген Сараның табиғаты өзгеше болған шығар ә! Ақынның образын ашуға көмектесіңізші», – деп кәдімгідей ақылдасты. Қолым тисе дайындығына да шақыратын. Жалғыз мен емес, Біржанды ойнаған Әнуарбекпен де (Үмбетбаев), режиссермен де кеңесіп, күдіктенген жерінде бәрін сұрап жүреді екен. Бір сәтті нәрсе тапса, оны да айтып, ақылдасып алады екен. Сөйтіп шығарған Сарасы шынында керемет болды. Сараның өзін көрдік деген адамдар да таң қалыпты деп естідік. Өзім ондай ешкімді кездестірмедім, бірақ елдің әңгімесі тегін болмайды ғой, өзіміз ақын Сараны дәл осы Күләш деп қабылдадық. Ол өнер үшін, қазақтың ақын Сарасын, аяулы Ажарын, ертегідей Қыз-Жібегін тірілтуге туған жан еді.